

ANDT(S) i skolans styrdokument

Det här dokumentet presenterar en genomgång av skolans styrdokument samt andra styrdokument som berör skolans uppdrag att arbeta med alkohol, narkotika, dopning och tobak (i texten benämns det som skolans ANDT-uppdrag). Genomgången har gjorts i ett brett perspektiv för att på så sätt fånga upp ANDT-frågornas hela komplexitet och betydelse för skolans verksamhet och uppdrag.

Innehåll

ANDT(S) i skolans styrdokument	3
ANDT i skollagen	3
ANDT i LGR 11 samt i grundskolans kursplaner och.....	4
gymnasieskolans ämnesplaner	4
ANDT i Läroplan för gymnasieskolan 2011 samt ämnesplaner	10
ANDT i Lpfö 98 (reviderad 2010).....	12
Övriga styrdokument och lagar som berör skolans ANDT-uppdrag.....	13
Regeringens ANDT-strategi	14
Lagar.....	16

ANDT(S) i skolans styrdokument

Skolans styrdokument är främst Skollagen, men även läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 2010:37), läroplanen för gymnasieskolan (SKOLFS 2011:144), läroplanen för gymnasieskolan samt de olika ämnenas ämnes- och kursplaner (SKOLFS 2011:19), (SKOLFS 2010:261). De ligger till grund för skolans uppdrag och verksamhet. Vid en genomsökning av styrdokumentet ser vi att substanserna ”alkohol”, ”narkotika”, ”dopningsmedel” och ”tobak” (ANDT) omnämns i texterna endast på ett fåtal ställen och då ofta i termer som, att förmedla kunskap om substansernas skadeverkningar. Frågeställningar kring alkohol, narkotika, dopning och tobak är mer komplext och har större inverkan på samhället och i barn och ungdomars liv än så. Skolans ANDT-uppdrag bör därför inte begränsas till att förmedla substanskunskap. ANDT-frågorna behöver uttolkas och belysas i ett vidare perspektiv. Därför har vid genomgången av styrdokumentet använts ett antal kompletterande sökord som på olika sätt kan relateras till ANDT-frågorna och deras betydelse för samhället och i barns och ungdomars liv.

De sökord som använts är; alkohol, narkotika, dopning, tobak, droger, beroendeframkallande medel, hälsa, livsstil, levnadsvanor, livsfrågor, existentiella frågor, identitet, omsorg, förebygga och främja.

De av skolväsendets styrdokument som har genomsökts i denna genomgång är Skollagen, Lgr 11, samt kursplaner, Lgy 11 och ämnesplaner med kurser och Lpfö 98 (reviderad 2010).

ANDT i skollagen

1 kap. Inledande bestämmelser

Syftet med utbildningen inom skolväsendet

4§ Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning

Elevhälsan

Elevhälsans omfattning

25§ För eleverna i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

5. kap. Trygghet och arbetsro

Disciplinära och andra särskilda åtgärder

Omhändertagande av föremål

22 § Rektorn eller en lärare får från elev omhänderta föremål som används på ett sätt som är störande för utbildningen eller som kan utgöra en fara för säkerheten i denna.

Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta beslut enligt första stycket.

23 § Ett föremål som har omhändertagits enligt 22 § ska återlämnas till eleven senast vid den tidpunkt skoldagen är slut för eleven. Om eleven vid upprepade tillfällen tagit med sig föremål som omfattas av 22 § eller om det med hänsyn till föremålets beskaffenhet finns särskild anledning att inte återlämna det, behöver inte föremålet lämnas tillbaka förrän elevens vårdnadshavare har informerats om omhändertagandet. Ett omhändertagande får inte bestå längre än till och med fjärde dagen efter verkställandet av omhändertagandet.

Om ett föremål som omhändertagits enligt 22 § kan antas bli förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, 6 § narkotikastrafflagen (1968:64), 5 § lagen (1999:42) om förbud mot vissa dopningsmedel, 9 kap. 5 § vapenlagen (1996:67) eller 5 § lagen (1999:42) om förbud mot hälsofarliga varor, ska rektor eller den som rektorn har bestämt skyndsamt anmäla omhändertagandet till polismyndigheten. Omhändertagandet får i dessa fall bestå tills frågan om föremålet ska tas i beslag har prövats.

ANDT i LGR 11 samt i grundskolans kursplaner och gymnasieskolans ämnesplaner

Skolans värdegrund och uppdrag

Förståelse och medmännisklighet

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska präglade verksamheten.

Skolans uppdrag

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga

Skolverket

utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i en djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk och kunskaper – från en generation till nästa. Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan ska förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet, med stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ.

Det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet ska prägla skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden.

Övergripande mål och riktlinjer

Kunskaper

Mål

Skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola

- Har fått kunskaper om samhällets lagar och normer, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar i skolan och i samhället,
- Har fått kunskaper och förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan, miljön och samhället,

Elevernas ansvar och inflytande

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan ska

- Främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.

Rektors ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att

- I undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex- och samlevnad samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger,

ANDT i grundskolans kursplaner

Hem- och konsumentkunskap

Livet i hem och familj har en central betydelse för människan. Våra vanor i hemmet påverkar såväl individens och familjens välbefinnande som samhället och naturen. Kunskaper om konsumentfrågor och arbetet i hemmet ger människor viktiga verktyg för att skapa en fungerande vardag och kunna göra medvetna val som konsumenter med hänsyn till hälsa, ekonomi och miljö.

Syfte

Genom undervisningen ska eleverna få möjlighet att utveckla medvetenhet om vilka konsekvenser valen i hushållet får för hälsa, välbefinnande och gemensamma resurser.

Centralt innehåll

Årskurs 1 – 6

Miljö och livsstil

- Val och användning av varor och tjänster som används i hemmet och hur de påverkar miljö och hälsa,

Årskurs 7 – 9

Miljö och livsstil

- Hur livsmedel och andra varor produceras och transporteras och hur de påverkar miljö och hälsa.
- Aktuella samhällsfrågor som rör privatekonomi och hälsa.

Idrott och hälsa

Fysiska aktiviteter och en hälsosam livsstil är grundläggande för människors välbefinnande. Positiva upplevelser av rörelse och friluftsliv under uppväxtåren har stor betydelse för om vi blir fysiskt aktiva senare i livet. Att färdigheter i och kunskaper om idrott och hälsa är en tillgång för både individen och samhället.

Syfte

Eleverna ska också ges möjlighet att utveckla kunskaper om vad som påverkar den fysiska förmågan och hur man kan påverka sin hälsa genom hela livet. Eleverna ska även ges förutsättningar för att utveckla goda levnadsvanor samt ges kunskaper om hur fysisk aktivitet förhåller sig till psykiskt och fysiskt välbefinnande.

Eleverna ska genom undervisningen också utveckla kunskaper om begrepp som beskriver fysiska aktiviteter och ges förutsättningar att ta ställning i frågor som rör idrott, hälsa och livsstil.

Centralt innehåll

Skolverket

Årskurs 4 – 6

Hälsa och livsstil

- Ord och begrepp för och samtal om upplevelser av olika fysiska aktiviteter och träningsformer, levnadsvanor, kroppsuppfattning och självbild.

Årskurs 7 – 9

Hälsa och livsstil

- Olika definitioner av hälsa, samband mellan rörelse, kost och hälsa och sambandet mellan beroendeframkallande medel och ohälsa.
- Kroppsideal inom idrotten och samhället i övrigt. Dopning och vilka lagar och regler som reglerar detta.

Biologi

Naturvetenskapen har i sitt ursprung i människans nyfikenhet och behov av att veta mer om sig själv och sin omvärld. Kunskaper i biologi har stor betydelse för samhällsutvecklingen inom såväl skilda områden som hälsa, naturbruk och miljö. Med kunskaper om naturen och människan får människor redskap för att påverka sitt eget välbefinnande, men också för att kunna bidra till en hållbar utveckling.

Syfte

Undervisningen ska ge eleverna möjlighet att använda och utveckla kunskaper och redskap för att formulera egna och granska andras argument i sammanhang där kunskaper i biologi har betydelse. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att hantera praktiska, etiska och estetiska valsituationer som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet.

Genom undervisningen i ämnet biologi ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- Använda kunskaper i biologi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör hälsa, naturbruk och ekologisk hållbarhet.

Centralt innehåll

Årskurs 4 – 6

Kropp och hälsa

- Hur den fysiska och psykiska hälsan påverkas av sömn, kost, motion, sociala relationer och beroendeframkallande medel. Några vanliga sjukdomar och hur de kan förebyggas och behandlas.

Årskurs 7 – 9

Kropp och hälsa

- Hur den fysiska och psykiska hälsan påverkas av sömn, kost, motion, sociala relationer och beroendeframkallande medel. Vanligt förekommande sjukdomar och hur de kan förebyggas och behandlas. Virus, bakterier, infektioner och smittspridning. Antibiotika och resistent bakterier.

Kemi

Skolverket

Syfte

Undervisningen ska ge eleverna möjligheter att använda och utveckla kunskaper och redskap för att formulera egna och granska andras argument och sammanhang där kunskaper i kemi har betydelse. Därigenom ska eleverna ges förutsättningar att hantera praktiska, etiska och estetiska valsituationer som rör energi, miljö, hälsa och samhälle.

Genom undervisning i ämnet kemi ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- Använda kunskaper i kemi för att granska information, kommunicera och ta ställning i frågor som rör energi, miljö, hälsa och samhälle.

Geografi

Centralt innehåll

Undervisningen i de samhällsorienterade ämnena ska behandla följande centrala innehåll.

- Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer.

Årskurs 7 – 9

Livsmiljöer

- Var olika varor och tjänster produceras och konsumeras samt hur varor transporteras. Hur människors försörjning och handelsmönster har förändrats över tid.

Geografins metoder, begrepp och arbetssätt

- Metoder för att samla in, bearbeta, värdera och presentera geografisk data, till exempel om klimat, hälsa och handel, med hjälp av kartor, geografiska informationssystem (GIS) och geografiska verktyg som finns tillgängliga på Internet, till exempel satellitbilder.

Miljö, människor och hållbarhetsfrågor

- Intressekonflikter om naturresurser, till exempel om tillgång till vatten och mark.
- Förekomst av och orsaker till fattigdom och ohälsa i olika delar av världen.

Historia

Människans förståelse av det förflutna är inflett i hennes föreställning om samtiden och perspektiv på framtiden. På så sätt påverkar det förflutna både våra liv idag och våra val inför framtiden. Kvinnor och män har i alla tider skapat historiska berättelser för att tolka verkligheten och påverka sin omgivning. Ett historiskt perspektiv ger oss redskap att förstå och förändra vår egen tid.

Syfte

Den (undervisningen) ska bidra till att eleverna utvecklar historiska kunskaper om likheter och skillnader i människors levnadsvillkor och värderingar. Därigenom ska eleverna få förståelse för olika kulturella sammanhang och levnadssätt.

Religion

Syfte

Undervisningen ska stimulera eleverna att reflektera över olika livsfrågor, sin identitet och sitt etiska förhållningssätt. På så sätt ska undervisningen skapa förutsättningar för eleverna att

Skolverket

utveckla en personlig livshållning och förståelse för sitt eget och andras människors sätt att tänka och leva.

Genom undervisningen i ämnet religionskunskap ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- Reflektera över livsfrågor och sin egen och andras identitet

Centralt innehåll

Årskurs 4 – 6

Identitet och livsfrågor

- Hur olika livsfrågor, till exempel vad som är viktigt i livet och vad det innebär att vara en bra kamrat, skildras i populärkulturen.
- Vad religioner och andra livsåskådningar kan betyda för människors identitet, livsstil och grupptillhörighet.

Etik

- Några etiska begrepp, till exempel rätt och orätt, jämlikhet och solidaritet.
- Vardagliga moraliska frågor som rör flickors och pojkars identiteter och roller, jämställdhet, sexualitet, sexuell läggning samt utanförskap och kränkning.
- Frågor om vad ett bra liv kan vara och vad det kan innebära att göra gott.

Centralt innehåll

Årskurs 7 - 9

Identitet och livsfrågor

- Hur olika livsfrågor till exempel meningen med livet, relationer, kärlek och sexualitet skildras i populärkulturen.

Etik

- Vardagliga moraliska dilemman. Analys och argumentation utifrån etiska modeller, till exempel konsekvens- och pliktetik.
- Föreställningar om det goda livet och den goda människan kopplat till olika etiska resonemang till exempel dygdetik.
- Etiska frågor samt människosyn i några religioner och andra livsåskådningar.
- Etiska begrepp som kan kopplas till frågor om hållbar utveckling, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar, till exempel frihet och ansvar.

Svenska

Syfte

Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor.

Genom undervisning i ämnet svenska ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att

- Formulera sig och kommunicera i tal och skrift
- Läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften
- Söka information från olika källor och värdera dessa

ANDT i Läroplan för gymnasieskolan 2011 samt ämnesplaner

Skolans värdegrund och uppgifter

Skolans uppdrag

Vidare ska skolan utveckla elevernas kommunikativa och sociala kompetens samt uppmärksamma hälso-, livsstils- och konsumentfrågor. Skolan ska även sträva efter att ge eleverna förutsättningar att regelbundet bedriva fysiska aktiviteter.

Det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i utbildningen. Därför ska undervisningen i olika ämnen behandla detta perspektiv och ge en grund för och främja elevernas förmåga till personliga ställningstaganden.

Övergripande mål och riktlinjer

Kunskaper

Det är skolans ansvar att varje elev

- har kunskaper om förutsättningar för en god hälsa,
- har förmåga att kritiskt granska och bedöma det han eller hon ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor.

Rektors ansvar

- eleverna får kunskaper om sex- och samlevnad, konsument- och trafikfrågor samt riskerna med tobak, alkohol, narkotika och andra droger.

Examensmål för nationella program

Barn- och fritidsprogrammet

Examensmål

Kunskaper om människors hälsa och levnadsvanor och om olika former av hälsofrämjande arbete är också centralt i programmet.

Flera av de verksamheter som programmet utbildar för innebär arbete med människors hälsa. Därför ska utbildningen leda till att eleverna utvecklar ett hälsofrämjande förhållningssätt.

Inriktningar

Barn- och fritidsprogrammet har tre inriktningar.

Skolverket

Inriktningen fritid och hälsa ska ge kunskaper om människors fritid och om olika fritids och friskvårdsverksamheter samt om människors hälsa och hälsofrämjande arbete. Den ska förbereda eleverna för arbete inom fritids- och friskvårdssektorerna.

Vård och omsorgsprogrammet

Examensmål

Utbildningen ska därför leda till att eleverna utvecklar en helhetssyn på människan och förståelse av livsstilens betydelse för hälsan.

Ämnesplaner

Idrott och hälsa

Det ger tillfälle att uppleva och förstå betydelsen av rörelseaktiviteter och deras samband med välbefinnande och hälsa. Färdigheter i och kunskaper om rörelseaktiviteter och hur olika livsstilsfaktorer påverkar människors hälsa är grundläggande för att människor ska kunna ta ansvar för sin hälsa.

Syfte

Undervisningen ska leda till att eleverna utvecklar kunskaper om hur den egna kroppen fungerar i arbete, om livsstilens betydelse och om konsekvenserna av fysisk aktivitet och inaktivitet.

Centralt innehåll

- Den fysiska aktivitetens och livsstilens betydelse för kroppslig förmåga och hälsa.
- Kosthållning, droger och dopningspreparats betydelse för hälsa och prestation.

Naturkunskap

Syfte

Undervisningen i ämnet naturkunskap ska ge eleverna förutsättningar att utveckla följande:

1. Förmåga att använda kunskaper om naturkunskap för att diskutera, göra ställningstaganden och formulera olika handlingsalternativ.
2. Kunskaper om naturvetenskapens roll i aktuella samhällsfrågor och i förhållande till hållbar utveckling.
3. Kunskaper om olika livsstilars konsekvenser såväl för den egna hälsan som för folkhälsan och miljön.

Centralt innehåll

- Samband mellan individens hälsa, dagliga vanor och livsstilar i samhället, till exempel i fråga om träning, kost, droger, konsumtion och påverkan på miljön. Hur naturvetenskap kan användas som utgångspunkt vid kritisk granskning av budskap och normer i medierna.

Sammanfattningsvis – kurs- och ämnesplaner över tid

I nuvarande kursplan för grundskolan i idrott och hälsa har ANDT-frågorna lyfts fram och tydliggjorts jämfört med tidigare kursplan. I tidigare kursplan omnämns inte något av sökorden alkohol, narkotika, tobak, dopning, beroendeframkallande medel eller drog/-er.

I kursplanen i biologi hanteras ANDT-frågorna i likhet med tidigare skrivningar. Begreppet ”beroendeframkallande medel” finns kvar som ett samlingsnamn för alkohol, narkotika, dopning och tobak.

I gymnasiet ämnesplan för idrott och hälsa hanteras ANDT-frågorna i likhet med tidigare ämnesplan (då kallad kursplan) för idrott och hälsa.

I ämnesplanen för naturkunskap har ANDT-frågorna lyfts fram och tydliggjorts jämfört med tidigare.

ANDT i Lpfö 98 (reviderad 2010)

Förskolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden

Värdegrunden uttrycker det etiska förhållningssättet som ska prägla verksamheten. Omsorg om och hänsyn till andra människor, liksom rättvisa och jämställdhet samt egna och andras rättigheter ska lyftas fram och synliggöras i verksamheten. Barn tillägnar sig etiska värden och normer främst genom konkreta upplevelser. Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga som förebilder.

Förståelse och medmänsklighet

Barns behov av att på olika sätt få reflektera över och dela sina tankar om livsfrågor med andra ska stödjas.

Mål

Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar

- sin förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till olika etiska dilemman och livsfrågor i vardagen.

Arbetslaget ska

- lyfta fram och problematisera etiska dilemman och livsfrågor.

Utveckling och lärande

Mål

Förskolan ska sträva efter att varje barn

- utvecklar sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelsen för vikten av att värna om sin hälsa och välbefinnande.

Övriga styrdokument och lagar som berör skolans ANDT-uppdrag

Utöver skolans styrdokument finns det ett antal lagar, internationella överenskommelser, konventioner och politiska beslut och mål med betydelse för skolans verksamhet och ANDT-uppdrag. Även i genomgången av dessa dokument har ett vidare sökperspektiv än enbart substansernas skadeverkningar använts.

Barnkonventionen

FN:s barnkonvention om barnets rättigheter – Barnkonventionen är en internationell överenskommelse som definierar barns rättigheter. De stater som har anslutit sig till Barnkonventionen har åtagit sig att använda alla resurser de har för att uppfylla den. Från och med den 1 januari 2020 blir Barnkonventionen lag i Sverige. Barnkonventionen innehåller totalt 54 artiklar varav ett par har relevans för skolans ANDT-uppdrag.

Utdrag ur Barnkonventionen

Artikel 3

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.

Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, häls, personalens antal och lämplighet, samt behörig tillsyn.

Artikel 6

Konventionsstaterna erkänner att varje barn har en inneboende rätt till livet. Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

Artikel 17

Konventionsstaterna erkänner den viktiga uppgift som massmedier utför och skall säkerställa att barnet har tillgång till information och material från olika nationella och internationella källor, särskilt sådant som syftar till att främja dess sociala, andliga, moraliska välfärd och fysiska och psykiska hälsa.

Artikel 24

Konventionsstaterna erkänner barnets rätt att åtnjuta bästa uppnåeliga hälsa och rätt till sjukvård och rehabilitering.

Konventionsstaterna skall vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder i syfte att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa.

Artikel 29

Konventionsstaterna är överens om att barnets utbildning skall syfta till att:

- a) Utveckla barnets fulla möjligheter i fråga om personlighet, anlag och fysiska och psykiska förmåga.

Artikel 33

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder, innefattande lagstiftningsåtgärder, administrativa och sociala åtgärder i upplysningssyfte, för att skydda barn från olaglig användning av narkotika och psykotropa ämnen såsom dessa definieras i tillämpliga internationella föredrag och för att förhindra att barn utnyttjas i den olagliga framställningen av och handeln med sådana ämnen.

Artikel 36

Konventionsstaterna skall skydda barnet mot alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende.

Regeringens ANDT-strategi

I skrivelsen ”En samlad strategi för ANDT-politiken” redogör regeringen för en förnyad, men fortsatt samlad strategi för perioden 2016 – 2020, som bygger vidare på den tidigare strategin för åren 2011 – 2015. Strategins övergripande mål är; ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk. I strategin uppges vidare mål, inriktning och prioriteringar för samhällets insatser under åren 2016 – 2020 och Folkhälsomyndighetens roll i att stödja genomförandet av ANDT-strategin förstärks. I ANDT-strategin står följande under mål 2, insatsområde *En hälsofrämjande skola utifrån elevers olika förutsättningar och behov*.

Statens skolverk har i uppdrag att ta fram och genomföra nationella skolutvecklingsprogram som riktar sig till huvudmän och skolor. Insatserna avser kompetensutvecklings- och stödinsatser och innefattar bland annat arbetsformer och arbetssätt för att utveckla arbetet med skolans värdegrund, vilket inkluderar trygghet, studiero, arbetet mot diskriminering och kränkande behandling, samt arbetet för jämställdhet och normkritik. Insatser som dessa kan bidra till att skapa ett gott skolklimat med goda relationer mellan elever och mellan elever och lärare där eleverna är motiverade och känner sig delaktiga. Detta ökar i sin tur elevernas trivsel, förbättrar deras studieresultat och psykiska hälsa genom minskad stress.

Folkhälsomålen (Prop. 2017/18:249)

Sverige har en av riksdagen antagen folkhälsopolitik med åtta målområden. Det övergripande målet för folkhälsan är att: skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Det sjätte målområdet berör ANDT och även skolan som en viktig arena för hälsofrämjande- och förebyggande arbete med levnadsvanor.

De första sju målområdena utgör livsområden som omfattar viktiga resurser för en god och jämlik hälsa och med inriktning på arbete som främjar god och jämlik hälsa. Folkhälsomyndigheten har i uppdrag att verka för att de av riksdagen fastställda nationella hälsomålen uppnås.

Regeringen låter en utredare kartlägga och analysera elevers problematiska frånvaro i grundskolan och föreslå hur skolans arbete med att främja närvaro kan förbättras.

Regeringen förstärker elevhälsan genom bland annat statsbidrag för personalförstärkning av elevhälsopersonal.

Tobakskonventionen (Ramkonventionen om tobakskontroll)

Världshälsoorganisationen (WHO) antog 2003 världens första folkhälsokonvention, *Världshälsoorganisationens ramkonvention om tobakskontroll*. Konventionen är ett evidensbaserat, internationellt juridiskt avtal som syftar till att minska den tobaksrelaterade sjukligheten och dödligheten, men också tobakens samhälls- och miljöpåverkan. Sverige anslöt sig till konventionen den 7 juli 2005. För ett enskilt land innebär en anslutning till konventionen även en politisk viljeyttring för ett förstärkt och kontinuerligt tobaksförebyggande arbete. Totalt innehåller tobakskonventionen 38 artiklar. Vi hittar här artiklar som berör skolan.

Utdrag ur tobakskonventionen

Artikel 4: Vägledande principer för arbetet med att genomföra konventionen.

Parterna ska

- informera varje person om hälsokonsekvenserna av tobaksbruk
- förhindra att människor börjar använda tobak och att de exponeras för tobaksrök

Artikel 12: Utbildning, information, allmän upplysning

Parterna ska

- använda alla kommunikationsmedel för att stärka allmänhetens medvetenhet om frågor som gäller tobakskontroll och förebyggande arbete samt för att sprida kunskap om tobaksindustrins agerande
- skapa tillgängliga utbildningsprogram om tobakens hälsorisker för allmänheten
- skapa utbildningsprogram för hälso- och sjukvården, socialtjänsten, skolan, administratörer, politiker, medier och andra berörda.

Polismyndighetens handbok – narkotikasök med polishund

Här följer ett avsnitt ur Polismyndighetens handbok om rättsliga förutsättningar för narkotikasök med polishund i kommunala skolan.

Inledning

Enligt narkotikastrafflagen är all befattning med narkotika för annat än medicinskt och vetenskapligt bruk förbjuden. Det är grunden för ett narkotikafritt samhälle och därmed även för en narkotikafri skola.

Polismyndigheten kan behöva göra insatser i skolor med anledning av misstanke om narkotikabrott. Då ska den straffrättsliga ordning som främst framgår av rättegångsbalkens regler följas. Men åtgärder kan även bli aktuella inom ramen för det brottsförebyggande uppdraget. I detta sammanhang beskrivs vad som gäller i samband med brottsförebyggande insatser som utförs med hjälp av Polismyndighetens tjänstehundar och sker i kommunala skolor. Däremot omfattar redogörelsen inte fallen då sök med hund efter narkotika sker inom ramen för

Polismyndighetens utredningsverksamhet, reguljära brottsförebyggande arbete eller sök som sker i privata skolor.

Rättslig reglering

Enligt artikel 33 i FN:s konvention om barnets rättigheter har barn rätt att skyddas från olaglig användning av narkotika. Skolan är en plats där detta skydd ska finnas och upprätthållas. Av 2 och 6 §§ i polislagen (1984:387) följer att Polismyndigheten ska samarbeta med andra myndigheter (såsom kommunala skolor) vars verksamheter berör polisverksamheten. Vidare framgår det av 6 § förvaltningslagen att varje myndighet ska lämna andra myndigheter hjälp inom ramen för den egna verksamheten.

Skyldigheten att lämna hjälp av detta slag omfattar sådant som har anknytning till myndighetens eget verksamhetsområde och som är förenligt med god hushållning med allmänna medel.

Myndighetens rådande arbets- och resurssituation vid tillfället för förfrågan ska även beaktas vid bedömningen om hjälp kan lämnas.

Härtill ska behovs- och proportionalitetsprinciperna i 8 § polislagen alltid beaktas vid planering och genomförande av polisiära insatser.

Planering, samverkan och genomförande

Narkotikasök med tjänstehundar i kommunala skolor utgör sådan hjälp som omfattas av de aktuella lagrummen, om syftet är att förebygga brott. Ett antal förutsättningar måste dock vara uppfyllda för att det ska anses godtagbart att Polismyndigheten lämnar hjälp av detta slag. Det ska vara en behörig representant för skolan (i normalfallet skolans rektor) som begär hjälp. Begäran ska avse narkotikasök som sker i brottsförebyggande syfte och inte grundas på misstanke om brott.

Under planeringsstadiet bör samråd med skolan ske och en plan läggas fast gällande hur myndigheternas samverkan i praktiken ska se ut. Det är Polismyndigheten som avgör, med beaktande av bl.a. myndighetens resurser, om och i vilken utsträckning en insats kan genomföras.

Av integritetsskäl ska det framgå av skolans ordningsregler/policy (eller motsvarande) att narkotikasök med Polismyndighetens tjänstehundar kan komma att genomföras i skolans lokaler. Skolans ordningsregler/policy (eller motsvarande) ska också vara kommunicerade med skolans elever och elevernas vårdnadshavare.

Med beaktande av behovs- och proportionalitetsprinciperna bör insatsen inte heller genomföras under normal skoltid om skäligen misstanke om narkotikabrott uppstår (eller narkotika påträffas) under genomförandet ska insatsen övergå i brottsutredande verksamhet och bedrivs i enlighet med bland annat rättegångsbalkens regler.

Lagar

Lag om tobak och liknande produkter, alkohollag, narkotikastrafflag, lag om förbud mot vissa dopningsmedel och spellag

Lagen om tobak och liknande produkter, alkohollagen, narkotikastrafflagen, lagen om förbud mot vissa dopningsmedel och spellagen nämner inte skolan direkt i lagtexten, utan reglerna gäller hela samhället och skolan i högsta grad.

Lag (2018:2088) om tobak och liknande produkter

Skolverket

Lagen om tobak och liknande produkter ersätter den tidigare tobakslagen (1993:581) och lagen om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare (2017:425).

Lagen om tobak och liknande produkter är en skyddslagstiftning. Rökning är en av de största ohälsoriskerna vi känner till. Ju tidigare i livet man börjar använda tobak, desto större är risken att både bli starkt beroende och att drabbas av sjukdom senare i livet. Lagen om tobak och andra liknande produkter är alltså avsedd att skydda barn och unga från att påbörja ett bruk av tobak. Skolan är en miljö som både kan vara en riskfaktor och skyddsfaktor när det gäller tobaksbruk. Därför riktar sig delar av lagen direkt till skolan.

Utdrag ur lagen om tobak och liknande produkter

Kap. 6, 2 § Rökning är förbjuden

1. I lokaler som är avsedda för barnomsorg, skolverksamhet eller annan verksamhet för barn eller ungdom samt på skolgårdar och på motsvarande områden utomhus vid förskolor och fritidshem.

Kap. 6, 8 § Den som i egenskap av ägare eller på annan grund disponerar över lokal, ett annat utrymme eller ett område utomhus som omfattas av någon av bestämmelserna i 2 och 3 §§ svarar för att bestämmelserna följs.

Alkohollag (SFS 2010:1622)

Enligt alkohollagen får alkohol inte säljas eller lämnas ut till den som inte har fyllt 20 år. Beträffande folköl gäller motsvarande den som inte har fyllt 18 år. Servering av alkohol får inte ske till den som är under 18 år. Det är brottsligt att köpa ut alkohol till den som inte uppfyller lagens åldersgränser. Många skolor har egna regler som bygger på lagstiftningen och som slår fast att elever inte får förvara, sälja, förtära alkohol eller uppträda alkoholpåverkade inom skolans område eller i all verksamhet som sker i skolans regi.

Narkotikastrafflag (SFS 1968:64)

Enligt narkotikastrafflagen är all befattning med narkotika för annat än medicinskt och vetenskapligt bruk förbjuden. Det gäller såväl innehav som konsumtion av narkotika och är enligt lagen ringa narkotikabrott. Påföljden är böter eller fängelse i högst 6 månader. Lagen gör det möjligt för polisen att vid misstanke genomföra så kallad kroppsbesiktning, det vill säga ta urin- eller blodprov. Lagen är ett viktigt stöd för att upprätthålla skolans norm om en narkotikafri skola.

Lag (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel

Enligt lagen om förbud mot vissa dopningsmedel är all hantering av dopningsmedel för annat än medicinsk och vetenskapligt bruk förbjuden. Det gäller såväl innehav som konsumtion. Påföljden är böter eller fängelse i högst 2 år.

Spellag (2018:1138)

Spellagen gäller spel om pengar och andra vinster med ett värde i pengar. I kap. 3 preciseras krav på spelverksamhet och i kap.13 finns bestämmelser om spelkonton. I 2 § kap. 14, framgår att licenspliktigt spel inte får tillhandahållas någon som är under 18 år och i § 3 att spel ska tillhandahållas på ett sådant sätt att det går att kontrollera spelarens ålder.

Arbetsmiljölagen (SFS 1997:1160)

Skolan är i arbetsmiljölagens mening en arbetsplats jämförbar med andra arbetsplatser.

Skolverket

Arbetsmiljölagen och arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter gäller för lärare och övrig personal. I arbetsmiljölagen likställs den som genomgår utbildning med arbetstagare. Lagens ändamål är enligt 1 kap. 1 § att förebygga psykisk och fysisk ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö. Rektor är arbetsledare på skolan och därmed arbetsgivarens ställföreträdare och den som på skolan har huvudansvaret för arbetsmiljön. Även lärare och annan personal är att betrakta som arbetsledare i förhållande till eleverna i vissa situationer och har därmed ett ansvar enligt arbetsmiljölagen.